

النبی
الرضا

www.Ketab.ir

**جایگاه علم قاضی
و تعارض آن با سایر ادله اثبات دعوا
در سیاست کیفری ایران**

رضا غلامی

موسسه اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	غلامی، رضا، ۱۳۶۹ -
عنوان قراردادی	ایران، قوانین و احکام .ran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	جایگاه علم قاضی و تعارض آن با سایر ادله اثبات دعوا در سیاست کیفری ایران/رضا غلامی.
موضوعات نشر	قم: موسسه انتشاراتی امام عصر(عج)، ۱۳۹۶. ۱۸۴ ص.
شابک	:978-600-385-051-4
وضعیت فهرست نویسی	فهرست نشده
موضوع	Evidence, Demonstrative—Iran / ایران - ادله اثبات دعوی
موضوع	قضات -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	Judgment -- Law and legislation -- Iran
موضوع	Judgment (Islamic law) -- (فقه) -- قضات (فقه)
موضوع	عدالت کیفری -- ایران
موضوع	Criminal justice, Administration of -- Iran
رده بندی کنگره	KMH۱۷۸۰/ج۲ ۱۳۹۶
رده بندی دیویی	۵۵۰۶۴/۳۴۷
شماره کتابشناسی ملی	۴۷۴۴۵۰۱

جایگاه علم قاضی و تعارض آن با سایر ادله اثبات دعوا در سیاست کیفری ایران

رضا غلامی

ناشر / موسسه انتشاراتی امام عصر(عج)

چاپ اول : ۱۳۹۷

چاپخانه / فاضل

شمارگان / هزار نسخه

قیمت: ۱۰۵۰۰ تومان

شابک: ۴-۵۱-۳۸۵-۶۰۰-۹۷۸ / 4-051-385-600-978 ISBN:

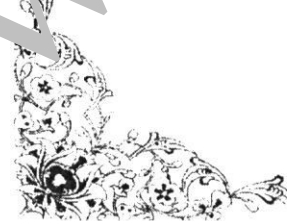

این رستار را به پدر و مادر عزیزم تقدیم می‌کنم

به پاس تعبیه عظیم و انسانی شان از کلمه ایثار و
از خودگذشتگی،

به پاس عاطفه سرشار و گرمای امیدبخش
وجودشان که در این سراسر روزگاران بهترین
پشتیبان است

به پاس قلب‌های بزرگشان که مریدان است و
سرگردانی و ترس در پناهشان به شجاعت می‌آید
و به پاس محبت‌های بی‌دریغشان که مرکز
فروکش نمی‌کند ...

۱۳.....	چکیده
۱۵.....	مقدمه
۱۹.....	فصل اول: کلیات
۲۱.....	مبحث اول: مفهوم لغوی و اصطلاحی تعارض و تعریف اقسام ادله اثبات دعوی
۲۲.....	گفتار اول: مفهوم تعارض و اقسام ادله اثبات دعوی
۲۳.....	بند اول : مفهوم تعارض و ادله اثبات دعوی و اثبات آن
۲۳.....	الف : مفهوم لغوی و اصطلاحی تعارض
۲۵.....	ب : اقسام ادله اثبات دعوی
۲۵.....	بند دوم: ادله ی اثبات
۲۵.....	الف: تعریف دلیل
۲۶.....	ب : تعریف بینة
۲۷.....	پ : ادله اثبات:
۲۸.....	بند سوم : مفهوم لغوی و اصطلاحی سند
۳۰.....	بند چهارم : مفهوم و اصطلاح و شرایط شهادت
۳۰.....	الف : معنی لغوی شهادت
۳۲.....	ب : شرایط شاهد در قانون مجازات مصوب ۹۲
۳۲.....	بند پنجم : مفهوم و شرایط اقرار

- الف: تعریف اقرار ۳۳
- ب: شرایط صحت اقرار ۳۴
- بند ششم: سوگند (قسم) ۳۴
- بند هفتم: امارت وانواع آن ۳۵
- الف: امارات قانونی: ۳۶
- ب: امارات قضایی ۳۶
- پ: تعارض اماره قضایی و اماره قانونی ۳۷
- بند هفتم: معاینه محل و تحقیق محلی ۳۹
- گفتار دوم: مفهوم علم قضائی و شرایط اعتبار آن ۴۱
- بند اول: مفهوم علم وانواع آن ۴۲
- الف: مفهوم لغوی اصطلاحی علم ۴۲
- ۱: مفهوم لغوی علم ۴۲
- ۲: مفهوم اصطلاحی علم ۴۳
- ب: انواع علم ۴۳
- ۱- علم عادی ۴۳
- ۲- علم یقینی و فلسفی: ۴۴
- ۳- علم شخصی: ۴۴
- ۴- علم حصولی: ۴۵
- بند دوم: علم قاضی و ویژگی‌های آن ۴۶
- الف: علم قاضی ۴۶
- ب: ویژگی‌های علم قاضی ۴۷
- ۱- طریقت یا موضوعیت داشتن علم قاضی ۴۷
- ۲- لزوم متعارف بودن طرق تحصیل علم: ۴۸

۳- لزوم وجود مستند منشا علم در پرونده: ۴۹.....

بند سوم: پیشینه و اهمیت جایگاه علم قاضی در حقوق کیفری ایران ۴۹.....

الف: سابقه شرعی و فقهی علم قاضی ۴۹.....

ب: حجیت علم قاضی از منظر فقه اسلام ۵۰.....

پ: اعتبار علم قاضی در حقوق ۵۱.....

ت: اهمیت و حجیت علم قاضی در حقوق جزای ایران ۵۳.....

مبحث دوم: بیان نظری تحقیق ۵۷.....

گفتار اول: اعتبار علم قاضی در تعارض با سایر ادله اثبات دعوا ۵۸.....

گفتار دوم: ملاک حجیت ادله اثبات دعوا ۶۲.....

گفتار سوم: سنوq تعارض علم قاضی با سایر ادله اثبات دعوی کیفری ۶۴.....

گفتار چهارم: بررسی دلیل فقها و حقوق دانان در مورد جایگاه علم قاضی ۶۶.....

بند اول: نظریات فقها ۶۶.....

بند دوم: نظریات حقوق دانان ۶۸.....

نتیجه ۶۹.....

فصل دوم: تعارض علم قاضی با سایر ادله اثبات دلیلی کیفری و سیاست کیفری ایران ۷۱.....

مقدمه ۷۳.....

مبحث اول: بررسی سیاست کیفری ایران در مورد علم قاضی ۷۵.....

و تعارض آن با ادله اثبات دعوی در نظام قضایی ۷۵.....

بعد از انقلاب اسلامی تا قانون مصوب سال ۱۳۹۲ ۷۵.....

مبحث دوم: سیاست کیفری ایران در زمینه قواعد حاکم بر ادله اثبات دعوی و ۸۰.....

گفتار اول: سیاست آزادی پذیرش دلیل در آیین دادرسی کیفری و تأثیر آن بر علم قاضی ۸۰.....

بند اول: طرق تحصیل دلیل در حقوق موضوعه و تعارض آن بر رای قاضی ۸۳.....

بند دوم: اصل آزادی تحصیل دلیل و محدودیت های آن در تعارض با علم قاضی ۸۶.....

- بند سوم: بررسی سیاست کیفری حصری بودن ادله اثبات دعوی و تعارض آن با علم قاضی ۹۳
- بند چهارم: تفاوت علم قاضی در امور کیفری و مدنی ۹۹
- گفتار دوم: بررسی سیاست کیفری آزادی ارزیابی دلیل در حقوق موضوعه و تعارض آن ۱۰۳
- مبحث سوم: بررسی سیاست کیفری ایران در تعارض علم قاضی با سایر ادله اثبات دعوی ۱۱۳
- گفتار اول: تعارض علم قاضی با اقرار ۱۱۶
- الف: اصل: حاکمیت اقرار ۱۱۶
- ب- اخبار: ۱۱۶
- ب- ارتباط با حق: ۱۱۷
- ج- نفوذ غیر: ۱۱۷
- د- زیان ۱۱۷
- بند دوم: مقرله و شکایت آن ۱۱۸
- تصدیق یا تکذیب مقرله ۱۱۹
- الف- تصدیق مقرله: ۱۱۹
- ب- تکذیب اقرار: ۱۱۹
- بند سوم: اعتبار اقرار ۱۲۰
- بند چهارم: تعارض علم قاضی با اقرار ۱۲۳
- گفتار دوم: تعارض علم قاضی با سند کتبی ۱۲۸
- انواع سند ۱۲۹
- گفتار سوم: تعارض علم قاضی با شهادت ۱۳۵
- الف) قطعی و یقینی بودن شهادت: ۱۳۷
- ب) تطبیق شهادت با دعوی: ۱۳۸
- ج) توافق شهادت شهود در معنی: ۱۳۸
- راجع به تعارض بینات در فقه سه نظریه وجود دارد: ۱۴۲

۱۴۲.....	نصوص شرع در باب شهادت:
۱۴۵.....	گفتار چهارم: تعارض علم قاضی با نظر کارشناسی
۱۴۷.....	تعارض علم قاضی با نظر کارشناس
۱۵۱.....	گفتار پنجم: تعارض علم قاضی با امارات و قرائن
۱۵۲.....	انواع امارات و قرائن
۱۵۴.....	گفتار ششم: تعارض علم قاضی با تحقیقات و معاینه محلی
۱۵۵.....	گفتار هفتم: تعارض علم قاضی با سوگند
۱۵۶.....	سوگند بر چند قسم است:
۱۵۶.....	الف) سوگند بر عدم ارتکاب یا عدم اقدام به امری در آینده
۱۵۶.....	ب) سوگند قاضی دعوا:
۱۵۷.....	ج) سوگند قضایم استظهار:
۱۵۷.....	تعارض علم قاضی با سوگند
۱۶۱.....	گفتار هشتم: آثار تعارض علم قاضی با سایر ادوات دعوای کیفری
۱۶۱.....	بند اول: آثار تعارض علم قاضی با اقرار
۱۶۲.....	بند دوم: آثار تعارض علم قاضی با شهادت
۱۶۳.....	بند سوم: آثار تعارض علم قاضی با سوگند
۱۶۵.....	نتیجه گیری
۱۶۷.....	جمع بندی
۱۷۲.....	منابع و مأخذ
۱.....	منابع فارسی

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی جایگاه علم قاضی و تعارض آن با سایر ادله اثبات دعوی کیفری در سیاست کیفری ایران می‌باشد و در راستای پاسخگویی به این سوال است در صورتی که تعارض بین علم قاضی و سایر ادله اثبات دعوی کیفری باشد. کدام دلیل مقدم است و این تعارض چگونه قابل حل است. نتیجه‌ای که بدست می‌آید این است که علم قاضی به عنوان یکی از ادله اثبات دعوا در امور کیفری بخصوص در مواردی که آن موضوع قابل اثبات است، جایگاه اولی را ندارد. اثبات دعوا نیست، راهگشای قاضی است. و از آنجا که دستگاه قضائی جمهوری اسلامی ایران «سیستم اقناع وجدانی» را پذیرفته است، علم و اقناع قاضی پشتوانه و ملاک اعتبار ادله اثبات دعوا قرار گرفته است. بدین معنا که اقرار، شهادت، سوگند و ... در صورتی هستند که قرار می‌گیرد که موجب اقناع وجدان قاضی گردد.

کلمات کلیدی: علم قاضی، تعارض ادله، سند، کارشناسی، شهادت، اقرار، امارت، سیاست کیفری، سوگند.

مقدمه

قضا و دادرسی از موضوعات مهمی است که کنترل کننده جوامع از خطر از هم گسیختگی و هرچیز مجبی باشد. لذا هر جامعه که سیستم قضایی با صلابت و مقتدری داشته باشد قوام و انسان و نظم خوبی خواهدداشت به این جهت است که حقوق دانان و سیاست مداران می کوشند تا حقوق خود را پ بار سازند تا در نتیجه قضات بتوانند در راستای حق حقوق افراد جامعه را عمل کنند و سعیتر این وظیفه را جامه عمل بپوشانند. از طرفی با پیچیدگی های فزاینده که ناشی از تحولات اجتماعی اقتصادی و صنعتی میباشد کیفیت و مراحل دادرسی و نیز پیچیده شده که صاحب حق امکان اثبات حق خود را ندارد و در پیچ و خم مراحل دادرسی و سیستم های محدود قضایی از استیفای حق خود محروم می گردد. یکی از سبایل و موضوعات بسیار مهم در دادرسی طریقه اثبات دعاوی می باشد و علم قاضی در این مسأله نقش مهمی ایفا میکند. احصاء ادله اثبات دعوی در قانون و الزام قاضی به تبعیت از آن در صواب رأی، گرچه متضمن حفظ حقوق و آزادی های فردی است، لیکن در بسیاری از جرایم، قاضی با توسل به ادله احصایی، موفق به کشف حقایق نمی باشد. همچنین پیچیدگی در روابط اجتماعی، فرهنگی و پیشرفت علوم، موجب ناکارآمدی ادله احصایی می شود. لذا ماهیت برخی از جرایم اقتضای آن را دارد که قاضی در تشخیص موضوع متوسل به دلایلی شود که در شمار ادله احصاء شده نیست. در این راستا، لزوم اخذ نظریه

کارشناس و اهل خبره در جهت روشن شدن موضوع، که در قدیم نیز رواج داشته است، از اهمیت بسزایی برخوردار است. لیکن میزان کاربرد و تاثیر نظریه کارشناس در صدور حکم، مسأله‌ای است که به خاطر عدم احاطه قاضی بر سایر علوم و زمینه‌های تخصصی، امروزه بر اهمیت موضوع افزوده است و رافع جهل و نا آگاهی قاضی در این زمینه‌هاست. بنابراین بررسی ماهیت علم قاضی و نظریه کارشناسی و تعامل این دو با سایر ادله اثبات دعوا، بر عین حقوقی که در تصمیم قاضی نقش بسزایی دارد از اهمیت زیادی برخوردار می‌باشد.

از طرف دیگر باید بدان کرد که ادله اثبات دعوی، عوامل، ابزار، اسباب و اوضاع و احوالی است که بدون آن را معرفی کرده و تحت شرایط و ضوابطی دادرس را برای احقاق حق و فصل دعوی هدایت می‌نماید. نقطه اصلی قواعد آئین دادرس، رسیدگی به دلایل است. زیرا دلیل روسخر حقیقت و اقیقیت امور است و دادرس به وسیله به میزان صحت ادعای اصحاب اختلاف، وسعت می‌بخشد. اگر شخصی که مدعی داشتن حقی است و آن حق مورد انکار قرار گرفته نتواند دلیل ابراز نماید، ادعای او بدون پشتوانه است. چه دادگاه به هنگام اختلاف از طریق دلائلی که موجود است، صحت و سقم را استنباط می‌کند. اگر حقی که مورد ادعا است، بدون دلیل باشد، ارزش خود را از دست می‌دهد زیرا بدون دلیل نمی‌توان از مراجع دادگستری تقاضای حمایت از آن نمود به همین دلیل باید گفت که دلیل مکمل حق است. نقطه اوج قنوت و آسودگی وجه آن وقتی است که دلایل اثبات دعوی او را به مرحله علم و یقین برساند. هر یک از طرفین دعوا برای اثبات حق خود بایستی دلیلی ارائه نماید تا نظر دادرس را بر روی حقی خود جلب نماید. و قاضی دادگاه نیز برای آنکه بتواند اختلاف را فصل و حکم قضیه را صادر نماید، باید دلائلی را بر مستحق بودن طرفی و غیر مستحق بودن طرف دیگر بیابد و این دلایل نیز چه از لحاظ شکلی و از لحاظ ماهوی باید منطبق با مقررات و

قوانین موضوعه و شرح باشند و اصولاً در هر اختلاف حقوقی یا کیفری، یک یا چند دلیل از ادله اثبات دعوی مورد استناد قرار می‌گیرد که تعیین کننده سرنوشت موضوع مورد اختلاف است. از این روست که گاهی دلایل ابرازی برای اثبات دعوی در تعارض یکدیگر قرار می‌گیرند، که در این رساله به بررسی این امر خواهیم پرداخت.

www.Ketab.ir